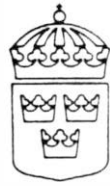

Motion till riksdagen

1989/90:Jo701

av Bengt Westerberg m.fl. (fp)

Miljöpolitiken

Mot.
1989/90
Jo701-704

Man kan inte släppa ut hur stora mängder gift som helst i en flod utan att livet i floden till sist dör. I den meningen finns alltid gränser för människans verksamhet. Gränser som ytterst berör vår egen hälsa. Som goda förvaltare måste vi driva en ansvarsfull miljöpolitik. Vi måste våga sätta de gränser som definieras av vad naturen tål. Rågångar i terrängen och gränsvärden i det kemiska landskapet för att skydda livsmiljöer och levnadsbetingelser för människor, djur och växter.

I denna motion behandlas övergripande strategifrågor i kampen mot miljöförstörelsen och riktlinjer för den framtida miljöpolitiken. Enligt folkpartiets uppfattning bör insatser för miljö- och naturvård vara ett högt prioriterat område. I en rad kommittémotioner till årets riksmöte utvecklar vi de olika tankegångarna och föreslår konkreta åtgärder för att lösa miljöproblemen.

1. Förvaltarskapet

Folkpartiets utgångspunkt för problemen kring människans förhållande till natur och miljö är de idéer som brukar kallas förvaltarskapstanken och som har sina rötter i kristen och humanistisk idétradition. Dess innebörd är, enkelt uttryckt, att människan har ett moraliskt ansvar att bruka sitt förnuft och sin kreativa förmåga för att bevara och skapa goda livsvillkor både för mänskligheten själv och för andra organismer som lever på jorden.

Detta synsätt innebär en positiv värdering av mänsklig fantasi, nyfikenhet och vilja att förändra sina villkor. Det tvingar oss inte att med olika konstlade – och i längden givetvis alldeles odugliga – metoder försöka kväva eller reglementera människors skapande och upptäckarglädje och det ger oss alltid genom fri debatt och generöst utrymme för nya idéer möjligheter att korrigera misstag.

Mycket av den miljöförstörelsen som tillåtits ske har sin grund i föreställningen att människan har rätt att disponera naturen efter eget gottfinnande. I en reaktion mot detta tänkesätt har det inom 80-talets s.k. gröna politiska rörelser vuxit fram en ideologi som kan kallas ekologism eller miljöfundamentalism. Dess idéer innebär att den "ursprungliga" naturmiljön alltid har ett högre värde än den miljö som människan kan skapa och att det mänskliga samhället bör omorganiseras med denna utgångspunkt.

Ekologismen innehåller starka drag av irrationalism. Känslan snarare än förnuftet skall styra och det finns tendenser att förneka vetenskapens förmåga att förklara verkligheten. Liksom Rousseau och romantikerna vill man "tillbaka till naturen".

Tanken att "naturen" alltid är överordnad människan inrymmer stora favoror. Naturen må vara estetiskt tilltalande och ha ett oeftergivligt egenvärde, men den är ingen idyll. Där ute är det Darwins natur, inte Rousseaus, vi finner. Det biologiska samhälle ekologer studerar är, med de värderingar vi socialliberaler företräder, en sällsynt dålig förebild för det mänskliga samhället. Hur skall man t. ex. inom ramen för en naturen-har-alltid-rätt-ideologi se på människor med sjukdomar och handikapp som i "naturtillståndet" skulle lämnas utan all hjälp?

Förvaltarstanken står i kontrast både till denna miljöpolitiska "fundamentalism", som även i sina mildare yttringar har visat sig medföra såväl utvecklingsfientlighet som nationell självtillräcklighet, och till en krass och kortsiktig "nyttoställning" eller avvägningsideologi, som ofta leder till att miljövärdena åsidosätts vid avvägningen mot andra intressen.

Vi som vill att idén om förvaltarskapet skall vara styrande måste ta på oss ett stort ansvar. Ibland måste vi vägra att kompromissa när omistliga naturvärden hotas, men vi måste också medverka till att ta till vara de möjligheter den tekniska och ekonomiska utvecklingen skapar för att vi bättre skall kunna förvalta vår jord.

2. Hoten mot miljön

Med förvaltarstanken som utgångspunkt är det naturligt att sätta in miljöarbetet i ett globalt utvecklingsperspektiv. Den som misstror ekonomisk och teknisk utveckling misstror däremot ofta också strävan till internationell integration, fri handel och fria rörelser över gränserna. En sådan hållning är olycklig i en tid då en rad storskaliga internationella miljöproblem vuxit fram och miljöhoten i fattiga länder i tropikerna kräver internationell samverkan för att motverkas.

Man talar ibland om "den andra generationens" miljöproblem, t. ex. ackumuleringen av tungmetaller och andra gifter, försurningen av stora områden utan hänsyn till nationsgränser, övergödning av innanhaven, skadorna på atmosfärens ozonlager och hoten om en global klimatförändring till följd av bl. a. den snabbt ökande förbränningen av fossila bränslen och skogsskövlingen som leder till att vegetationens förmåga att binda koldioxid minskar.

De hot som har berörts här kan bemästras endast om berörda stater samfällt genomför radikala utsläppsbegränsningar och inleder ett långsiktigt saneringsarbete. I Europa öppnas nya perspektiv för detta arbete genom Östeuropas demokratisering. En stor del av arbetet måste ske inom och i samarbete med EG. Att försöka isolera Sverige från det samarbete som Europas övriga demokratier bedriver innebär i praktiken att vägra ta vår del av ansvaret för Europas miljöproblem.

I Östeuropa, där stora områden närmast är att betrakta som miljökatastrofområden, har strävandena mot demokratisering och marknadsekonomi möjliggjort att öststaterna kan dras in i ett konstruktivt miljösamarbete till

fromma för dem själva och deras grannstater. Det är nu viktigt att Sverige bidrar med olika former av hjälp för att minska miljöproblemen och införa ny, miljövänlig teknik i öststaterna. Olika vägar att bidra till miljösamarbetet i Europa skisseras i en särskild kommittémotion om internationell miljö-vård från folkpartiet till årets riksmöte.

Skövlingen av de tropiska skogarna leder till globala klimatförändringar men också till en utarmning av artsammansättningen som även i ett rent nyttoperspektiv är uppenbart skadlig. Ökenspridningen i delar av Afrika påverkar klimat och försörjningsmöjligheter i mycket större områden än de närmast berörda. I båda fallen är sambandet med ekonomisk stagnation och fattigdom uppenbart. Skövlingen av skogar i fattiga länder utförs lika mycket av fattiga bönder i förtvivlad jakt efter brännved och ny odlingsmark som av skogsbolag och regeringar i jakt på kortsiktiga ekonomiska vinster.

Viktiga inslag i en global miljöpolitik är att ge olika typer av miljöbistånd till fattiga länder och att byta skulder mot miljöåtgärder. Väsentligt är att stimulera både reservatbildning och utvecklande av näringar som är beroende av att natur inte förstörs. Även dessa tankegångar utvecklas i folkpartiets motion om internationell miljövard.

I Sverige hotas livet i mark och vatten av surt regn, kvicksilver och övergödning. Enligt naturvårdsverket kommer det mål riksdagen satt upp om en minskning av de försurande och gödande kväveoxidutsläppen med 30% till 1995 inte att nås. Antalet sjöar med förhöjda kvicksilverhalter ökar, främst till följd av nedfall av föroreningar från Västeuropa. Problemen måste angripas både i samverkan med våra grannländer och med åtgärder inom Sverige. I en särskild kommittémotion om luft och vatten redovisar folkpartiet sin politik för att möta försurning, förgiftning och övergödning.

Men vattnet hotas inte bara av surt regn. Regeringens motsägelsefulla energipolitik får återigen de orörda älvarna att hamna i farozonen. Regleringar och försurning har redan slagit ut åtskilliga fiskbestånd. De få naturligt rinnande vatten vi har kvar är unika livsmiljöer och måste bevaras för all framtid. Folkpartiet föreslår i år, liksom tidigare, att de fyra outbyggda älvarna samt ytterligare ett antal värdefulla älvsträckor skall få ett skydd motsvarande nationalparkernas. Våra synpunkter utvecklas i en särskild kommittémotion om älvskydd.

Ändrad markanvändning ger storskaliga förändringar i landskapet. Flora och fauna påverkas, naturens mångfald hotas. I förlängningen blir vårt eget liv fattigare. Folkpartiet har alltid hävdat naturvårdsfrågornas centrala ställning i miljöpolitiken. Vår naturvårdspolitik skisseras i en särskild kommittémotion.

Trafikens miljöpåverkan är ett allvarligt problem som nu med ökad kraft måste åtgärdas. Bilen tillhör de uppfinningar som betytt mest för enskilda människors frihet. Samtidigt är bilismens belastning på miljön betydande och den orsakar trängsel och otrivsel i storstäderna. Fler transporter måste överföras till tåg och sjöfart. I kommittémotionen om trafikpolitiken framför folkpartiet förslag till en miljövänligare trafik.

3. Miljö och utveckling

Mot. 1989/90
Jo701

I enklare miljödebatt, liksom i en viss vulgariserad marxistisk föreställningsvärld, antas ofta att tredje världen har mer att vinna på att hållas utanför den internationella ekonomiska utvecklingen. Denna antas ensidigt gynna de redan rika länderna, vilkas nuvarande välfärd också förmodas vara en direkt följd av kolonialism och intensiv penetration av dagens u-länder.

Var och en som intresserar sig för den industriella utvecklingen i Europa, Nordamerika och Japan finner dock att denna utveckling är oberoende av kolonialismen och började långt innan penetrationen av tredje världen inleddes. I allt väsentligt var denna process självgenererande och hade sina rötter i medeltidens tekniska och kommersiella revolution. Det ödesdigra i kolonialismen var att kolonialmakterna höll tillbaka den ekonomiska utvecklingen i kolonierna, som på så vis ej blev delaktiga i den välståndshöjning mer gynnade länder kom i åtnjutande av.

Att försöka utestänga människor i tredje världen från det ekonomiska utbyte och den tekniska utveckling som skulle göra det möjligt att minska trycket på de lokala naturresurserna är i praktiken att driva kolonialismens skadeverkningar vidare, och troligen att skynda på ett ekologiskt sammanbrott i flera av den tredje världens länder.

Vad vi i stället bör göra är att genom bistånds- och handelspolitiken stimulera en självgenererande ekonomisk utveckling som kan vända utvecklingen i hårt drabbade områden och att kraftigt förstärka stödet till miljöförbättrande åtgärder inom biståndets ram. Att skydda hotade skogsområden och medverka till återplantering av skog i stor skala förefaller vara några av de långsiktigt mest effektiva åtgärder som kan utföras med stöd från t.ex. det svenska biståndsprogrammet.

Sådana åtgärder skulle redan på kort sikt kunna höja produktionen av t.ex. livsmedel i många områden och därmed också få som resultat att den ekonomiska tillväxten ökade. Samtidigt skulle slitaget på naturresurserna minska och förstörda områden få en chans att återhämta sig.

Redan detta visar att den på sina håll omhuldade föreställningen att ekonomisk tillväxt med nödvändighet innebär att miljön förstörs, naturresurser förslösas och människor slits ut, är oriktig. Tankefelet beror troligen bl.a. på att begreppet tillväxt i allmänhet, och missvisande knutits till den industriella revolutionen, som förvisso innebär att stora tillgångar av kol, järnmalm etc. under långa arbetsdagar i smutsiga fabriker, snabbt omvandlades till nya produkter och till föroreningar av olika slag.

I marxistisk teori – eller rättare sagt i den tillämpning som denna fått i 1900-talets centralplanerade partidiktaturer – har tillväxt identifierats med enkel produktionsmaximering, med tyngdpunkt på den tunga industrin. I auktoritativa ideologiska skrifter, t.ex. de olika upplagorna av Sovjetunionens kommunistiska partis officiella historia 1938, 1953 och 1959, framställs naturen, i likhet med "borgerliga" samhällselement, snarast som en fiende som skall övervinnas. Och eftersom ministerier för olika industrigrenar i ett politiskt system av denna typ i praktiken har fria händer att exploatera olika resurser, har den industrialisering och strävan till ekonomisk utveckling som förekommit många gånger fått prägel av rovdrift eller ren plundring. Att nä-

got sådant under en längre period skulle kunna vara möjligt i en demokratisk marknadsekonomi. med dess politiska och ekonomiska motviker till de statliga monopolorganen. är knappast troligt.

Mot. 1989/90
Jo701

I historiens facit ger vid handen att denna missriktade strävan efter ständig produktionsmaximering, med höga statistiska tillväxtsiffror som resultat, i verkligheten har inneburit ett oerhört slöseri med människor, naturresurser och kapital, utan att någon egentlig ekonomisk utveckling skett, bortsett från på de högt prioriterade områden dit resurser och forskning styrts och där man haft möjlighet att avvisa undermåliga produkter. Denna form av tillväxtjakt har uppenbarligen varit direkt skadlig, vilket numera också alltmer öppet medges i östeuropeisk politisk debatt.

4. Den förkättrade tillväxten

Till skillnad från de socialistiska staterna i öst har de demokratiska marknadsekonomierna i väst upplevt verklig ekonomisk tillväxt genom att ekonomin blivit mer mångsidig och mer har kunnat produceras med successivt allt mindre insatser av råvaror och energi per producerad enhet. Visserligen har mycket av tillväxten skett till priset av en förstörd miljö, den framväxande industrialismen kände inte några miljöhänsyn. Men vi menar att tillväxten inte nödvändigtvis måste leda till miljöförstoring. Utvecklingen har också kunnat förenas med aktiva insatser för att rena eller minska utsläpp av förorenande eller giftiga ämnen. Därför menar vi att tillväxt också kan – och måste – ske inom de ramar som miljökraven formar.

Ekonomisk tillväxt har inte något speciellt samband med ensidigjakt efter höga produktionssiffror utan hänsyn till kvalitet eller produktionsmetoder. Däremot finns ett samband mellan tillväxt och utveckling, kreativitet och bättre användning av olika resurser.

Sådan utveckling kan t.ex. innebära teknisk förnyelse, som gör en tidigare värdelös råvara, eller en tidigare förbisedd idé, användbar i ett oväntat sammanhang. Den kan också ske genom att nya affärsidéer lanseras och det ekonomiska livet blir mer mångsidigt, genom att resurser som redan används utnyttjas effektivare med hjälp av ny teknik, eller genom att vår kunskap växer. Huvuddelen av tillväxten i ett land som Sverige torde sedan mycket länge just bero på tillväxt av vår samlade kunskap samt på nya möjligheter att lagra och sprida information. Tillväxt är helt enkelt resultatet av mänsklig uppfinningsrikedom – och av ekonomiska och sociala villkor som stimulerar till utveckling av bättre produktionsmetoder.

Ofta innebär tekniska förändringar direkta fördelar från miljö- och resurs-synpunkt. Ett exempel är utvecklingen av ny teknik inom pappers- och maskinindustrin. Ett annat är förbättringen av hushållsapparater, som blir allt energisnålare. Bilarna drar mindre bränsle idag än för tio år sedan och avgasrening med katalysator finns på i stort sett alla moderna bilar.

Det betyder givetvis inte att alla tekniska nyheter har samma gynnsamma effekter. Men exemplen räcker för att motbevisa den populära tesen att teknisk och ekonomisk utveckling automatiskt leder till resurslöseri och större mängd föroreningar. I själva verket är det så att miljöförstoring förekommer både i industrialiserade länder med hög tillväxt och i fattiga länder med out-

vecklat näringsliv. Ofta är dock utebliven ekonomisk utveckling och fattigdom mer påtagliga hot mot miljön än vad tillväxten är.

I ett öppet samhälle, med fri debatt, politisk demokrati och ett fritt ekonomiskt system är utsikterna större att de innovationer som får genomslag är sådana som bidrar till att minska t.ex. energislöseri och miljöförstöring. Och om resultatet av våra gemensamma ansträngningar på olika områden blir att värdet av varor och tjänster som produceras ökar, alltså ekonomisk tillväxt, så ökar också möjligheterna att satsa pengar på miljöförbättringar m.m. som annars skulle få vänta.

5. Miljöpolitikens mål och medel

Enligt förvaltarstankens idé är det människans ansvar att bevara goda livsvillkor för människor, växter och djur. Det mätbara resultatet av förvaltarskapet är således hur många arter som finns kvar på jorden.

Folkpartiet menar att vi måste låta miljöpolitiken tydligare utgå från de mål Sverige ställt sig bakom i olika sammanhang, t.ex. World Conservation Strategy och Bernkonventionen om skydd av djurarter. Lämpliga övergripande mål i samklang med dessa dokument är att värna människans hälsa samt att skydda mångfalden av levande organismer och samspelet dem emellan. Uppfyller vi dessa mål uppfyller vi också det underordnade, men viktiga, målet att en oförstörd natur skall finnas som rekreativskälla för människor.

Medlen för att nå målen kan vara t.ex. att bestämma gränsvärden för miljögifter, att använda miljöavgifter, att inrätta reservat och nationalparker eller att fridlysa arter. Enligt vår mening glöms stundom syftet med sådana åtgärder bort och mål och medel sammanblandas. För det mesta är ingen skada skedd, men det finns en risk att resurser satsas på mindre verkningsfulla åtgärder som blivit mål i sig. Ett gränsvärde blir ett mål och en utsläppsbegränsning blir en "finare" miljöfråga än en reservatbildning.

Ett typiskt exempel på förväxlingen av medel och mål är påståendet att vattenkraften är miljövänlig därför att den inte släpper ut några gifter. Vattenkraften är inte alls miljövänlig. När en älv regleras påverkas klimat, vattenföring och vattenkvalitet. Lekplatser och vandringsvägar för fisk förstörs. En mängd livsmiljöer för levande organismer ödeläggs. Livet i älven påverkas lika säkert som om man förgiftat vattnet. Ett giftutsläpp kan dessutom stoppas, men skadorna i en utbyggd älv är bestående under överskådlig tid.

Den svenska miljöpolitiken bygger till stor del på ett koncessionsförfarande där statliga myndigheter väger miljöintressen mot intressen av annat slag, i första hand ekonomiska. Resultatet har ofta blivit att utsläpp som varit ytterst diskutabla från miljösynpunkt har tillåtits, bara det ansökande företaget varit tillräckligt stort.

Folkpartiet menar – i linje med vad förordet för förvaltarstankens framför avvägningsideologin bjuder – att miljölagstiftningen bör förändras så att den uttryckligen utgår från en bedömning av vad naturen tål och att ett system med miljökvalitetsnormer prövas. En sådan förändring skulle i många fall få mycket märkbara följder.

Miljökvalitetsnormer är regler för högsta tillåtna föroreningsnivå av ett

ämne i ett visst område. Miljöjuristen Staffan Westerlund föreslår i sin bok "Rätt och miljö" ett system där miljöskyddslagens kravregler kombineras med miljö kvalitetsnormer. En fördel med ett sådant system är givetvis att det sätter en gräns för hur förorenad miljön i ett område får vara. En annan fördel är att den enskilde när det finns minimikrav fastställda får större möjligheter att hävda sin rätt till en god miljö. Som Westerlund framhåller är dessa möjligheter idag orimligt små.

Godtyckligheten i dagens tillstånd och gränsvärden skulle efterhand försvinna – även om man naturligtvis inte skall underskatta svårigheterna att finna "rätt" nivå för hur mycket av olika utsläpp som kan tolereras. Det finns också anledning att diskutera ett slopande av koncessionsförfarandet och ersätta det med ett system av miljöavgifter och gränser satta efter vad naturen tål.

Miljöproblemen kan, lika litet som andra samhällsproblem, ses isolerade från sitt ekonomiska och politiska sammanhang. I en fungerande marknadsekonomi kan produktionen lättare anpassas till konsumenternas önskemål än vad fallet är i ett centralplanerat system. Marknadsekonomi kan lättare tillgodogöra sig nya idéer, och misstag som begås kan lättare rättas till genom att de felaktiga besluten inte omsatts i hela näringslivet samtidigt. Företagen i en marknadsekonomi är själva ansvariga för sina beslut och det är följaktligen lättare att ställa krav på dem. I en planekonomi sker detta sällan eftersom staten själv, i egenskap av ägare eller högsta planmyndighet, drabbas av de skärpta kraven. I en marknadsekonomi kan, slutligen, politiska myndigheter genom avgifter på miljöhotande produkter och produktionsmetoder smidigt styra över företagens verksamhet i mer miljövänliga banor.

Tanken med miljöavgifter är att de skall vara styrande så att företaget verkligen väljer en teknik som är resurssnål och miljövänlig. Avgifterna måste också sjunka i proportion till vidtagna reningsåtgärder – annars blir de i stället en skatt. Slutligen måste avgifterna relateras till en bedömning av hur stora utsläpp av olika ämnen naturen tål och ligga på en nivå som innebär kännbara ekonomiska konsekvenser.

Socialdemokraterna bekämpade under många år förslag om införande av miljöavgifter. Under 1987–88 skedde en successiv omsvängning. I mitten av 1988 tillsattes en utredning, miljöavgiftsutredningen, som sedan dess lagt fram förslag till miljöavgifter på svavel, klorerade organiska substanser, kväveoxider och koldioxid. I avvaktan på en samlad bild av de olika förslagen lägger vi nu inga konkreta yrkanden på dessa punkter.

Det finns dock anledning att gå vidare i arbetet med att utforma miljöavgifter och andra ekonomiska styrmedel. I ett kommande steg bör det prövas att lägga miljöavgifter på utsläpp av kväveföreningar i vatten och av organiska lösningsmedel.

6. Ideellt miljöarbete

Ännu ett problematiskt inslag i svensk miljöpolitik är den starka betoningen av centrala politiska organ och myndigheters roll. Ett av många tecken på detta är att politiskt tillsatta kommissioner fått i uppdrag att gripa sig an särskilt förorenade områden som Hisingen, västra Skåne och Sundsvall – områ-

den som valts ut uppifrån och nu alltså skall renas genom ingripanden av traditionell myndighetstyp.

Folkpartiet vill inte i och för sig ifrågasätta de överväganden som legat bakom dessa beslut. Men det är angeläget att en bättre balans skapas mellan myndighetsutövning, de ideella miljöorganisationernas och enskilda människors arbete.

Det är mycket sällan – om någonsin – som centrala myndigheter på egen hand upptäckt miljöproblem som tidigare förbisetts. Det vanliga är i stället att enskilda personer, forskare och fristående miljögrupper slår larm och att detta i sinom tid leder till politiska åtgärder. Kunskapen om problem – och om möjligheter – är alltid personlig, den finns hos enskilda engagerade människor, givetvis även hos anställda i företag och offentliga förvaltningar.

Folkpartiet föreslår i år liksom tidigare olika förändringar för att stärka i synnerhet de ideella miljöorganisationernas men också enskildas ställning. Framst gäller det förslag för att göra det lättare för den enskilde att hävda sin rätt till en god miljö och att underlätta för enskilda och organisationer att driva olika frågor inför rätta. Även dessa reformer ingår i den övergripande förvaltarskapstrategi som är grunden för folkpartiets miljöpolitik. Liksom kunskapen är personlig så är också ansvarstagandet och engagemanget personligt.

7. Riktlinjer för miljöpolitiken

De miljöpolitiska ambitionerna måste höjas kraftigt. Som framhållits ovan bygger folkpartiets hållning i miljöfrågor på den liberala förvaltarskapstanken. Den skiljer sig från den avvägningsfilosofi som hittills präglat svensk miljöpolitik och som tydligast kommit till uttryck i miljöskyddslagen.

En viktig utgångspunkt är den enskildes rätt till och ansvar för en god miljö. En annan är att varje samhällssektor skall ta sitt ansvar för miljön. En tredje är att förorenaren skall betala; miljöförstöring skall inte vara gratis.

De globala miljöhoten som uttunningen av ozonskiktet, växthuseffekten och föroreningen av haven måste angripas genom ett effektivt internationellt samarbete, även i överstatliga former. Sverige bör göra kraftfulla insatser för miljön i Baltikum och Östeuropa, bl.a. via stöd till Wislaprojektet. Våra ansträngningar att nå överenskommelser i kampen mot växthuseffekten måste underbyggas genom en egen energipolitik som håller koldioxidutsläppen nere. Sverige bör också verka för upprättandet av en internationell "brandkårsstyrka" som snabbt kan göra insatser vid miljökatastrofer, bl.a. till havs. Det svenska u-landsbiståndet bör få en ännu tydligare miljöprofil.

I fråga om *miljölagstiftningen* är folkpartiets uppfattning att den måste skärpas och ta sin utgångspunkt i vad naturen långsiktigt tål. Det innebär att miljökraven måste få en ökad tyngd i förhållande till bl.a. kortsiktiga ekonomiska intressen. Ett system med miljö kvalitetsnormer bör prövas. Obligatoriska miljökonsekvensanalyser – ett område där EG ligger långt före Sverige – måste införas. Vi måste också få en lagstiftning som reglerar spridning av gentekniskt förändrade organismer.

Lagstiftning och organisation inom miljövärden måste klarare markera den enskildes rätt till en god miljö. En miljöombudsman bör införas. Rätts-

hjälpn i miljömål bör förbättras. Ideella organisationer bör få rätt att överklaga beslut i miljöfrågor, bl.a. genom ändringar i miljöskyddslagen.

Ekonomiska styrmedel bör användas i långt större utsträckning än hittills. Miljöavgifter bör införas på ytterligare ämnen utöver dem som redan föreslagits. Pantsystem bör användas i kampen mot avfallsberget. Även bidrags- och premiesystem bör kunna användas; t.ex. bör bilskrotningspremien kraftigt höjas för att stimulera förnyelsen av bilparken.

Kampen mot *luftföroreningar och försurning* måste föras mer beslutsamt än hittills och bl.a. bygga på effektivare åtgärder mot utsläppen från trafiken. Den höjning av bensinskatten som nu genomförs måste kompletteras med en rejäl satsning på järnvägstrafik. Banverkets investeringsram kan flerdubblas om möjligheter till lånefinansiering öppnas. Hårdare avgaskrav bör införas i mitten på 90-talet. Utvecklingen av miljövänligare fordon måste stimuleras.

Vi måste långt mer än tidigare *värna vårt vatten* – i alla dess former. Vår rätt till ett rent och hälsosamt dricksvatten måste hävdas bl.a. genom ett bättre skydd för våra vattentäkter och en upprustning av ledningsnätet. Havsdöden måste bekämpas bl.a. genom bevarande och återskapande av våtmarker som fungerar som kväverenare och därmed minskar övergödningen. Kampen mot massaindustrins klorutsläpp måste drivas vidare med sikte på att de skall upphöra senast vid sekelskiftet.

Hotet mot de orörda älvarna och andra värdefulla vattendrag måste avväjas. Vattenlagen bör göras om så att den bättre tillgodoser miljökraven. Fler älvar, bl.a. Ammerån och Emån, skall skyddas i lag.

Naturvården måste få en starkare ställning i samhällsplaneringen. Skyddet av hotade växt- och djurarter och deras livsmiljöer måste förbättras, bl.a. genom lagändringar och reservatsbildning. Urskogarna i södra och mellersta Sverige måste bevaras och skyddet för de fjällnära barrskogarna förbättras. Målet skall vara att 1% av den produktiva skogsarealen nedanför de fjällnära skogarna undantas från vanligt skogsbruk. Reglerna mot dikning av sumpskogar och andra våtmarker måste skärpas. Vården av befintliga naturreservat, som under lång tid fått otillräckliga anslag, måste förbättras. Frivilliga naturvårdshänsyn i jord- och skogsbruk, bl.a. genom bevarande av haGAR och ångar, måste stimuleras.

Det behövs effektivare åtgärder mot *miljögifterna och farliga kemikalier* bl.a. en förhandsgranskning av nya kemiska ämnen. Vi behöver också få en *samlad avfallspolitik* som bygger på återvinning och på den enskildes vilja att ta ansvar för miljön. Utveckling av ny miljöskyddsteknik, som är nödvändig bl.a. för att klara problemen med det miljöfarliga avfallet, bör få statligt stöd.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om riktlinjer för miljöpolitiken,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om enskilt och ideellt miljöarbete.

Mot. 1989/90
Jo701

Stockholm den 10 januari 1990

Bengt Westerberg (fp)

Ingemar Eliasson (fp)

Karl-Göran Biörsmark (fp)

Birgit Friggebo (fp)

Elver Jonsson (fp)

Daniel Tarschys (fp)

Jan-Erik Wikström (fp)

Kerstin Ekman (fp)

Charlotte Branting (fp)

Sigge Godin (fp)

Ingela Mårtensson (fp)

Anne Wibble (fp)

Lars Ernestam (fp)